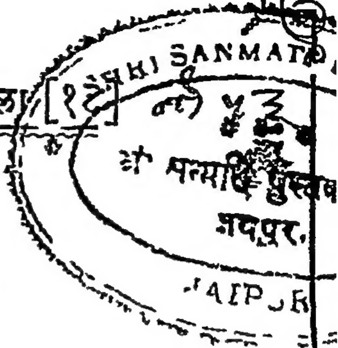
शास्त्रविशारद-जैनाचार्यश्रीविजयधर्मसूरिगुरुभ्यो नमः ।

श्रीयशोविजयजैनग्रन्थमाला [१८]

चारित्रसुन्दरगणिविरचितं

शीलदूतम् ।

शास्त्रविशारदजैनाचार्यश्रीविजयधर्मसूरिपादा-
म्भोजचञ्चरीकायमाणाभ्यां

पं-श्रावकहरगोविन्ददास-वेचरदासाभ्यां संशोधितम् ।

तच्च

वाराणस्यां

रङ्गूनवास्तव्यश्रीसङ्घसाहाय्येन

श्रेष्ठिभूराभाईतनुजहर्षचन्द्रेण निजधर्माभ्युदययन्त्रालये

मुद्रयित्वा प्रकाशितः ।

वीरसंवत् २४३९ ।

द्वितीयावृत्तिः । मूल्यम् ।)

प्रस्तावना ।

अस्य सचेतनचेतश्चमत्कारकारिसमस्यापूर्त्तिमयस्य खण्डकाव्यस्य कवितार. श्रीचारित्रसुन्दरगणय' श्रीविक्रमार्काच्चतुर्दशशताब्द्यां व्यतीतायां स्वसत्तामुपलब्धवन्तः, संदृब्धवन्तश्च तस्यामेव सप्ताशीत्यधिकायाम् (१४८७) इदं ग्रन्थरत्नमिति

"व्रङ्गे रङ्गैरतिकलतरे स्तम्भतीर्थाभिधाने
वर्षे हृषींज्जलधिभुजगाऽम्भोधिचन्द्रप्रमाणे ।
चक्रे काव्य वरमिह मया स्तम्भनेशप्रसादात्
सद्भि शोध्य परहितपरैरस्तदोषैरसादात्" ॥ १ ॥

इत्येतस्यैवाऽन्तिमश्लोकेन निर्विवादं संवेदनविषयतामुपयाति । एतेन गूर्जरदेशान्तर्गतस्तम्भन (खंभात) नगरे ग्रन्थस्यास्य प्रणयनं संजातमित्यपि वक्तव्यं निर्व्यूढम् ।

अधिकृत चात्र समूलमुन्मूल्य महामोहदुर्गम्, समुत्पाट्य कामं कामवैरिणम्, अधिशील्य सुष्ठु परां काष्ठामधिष्ठितं ब्रह्मचर्यमहाव्रतम्, समासाद्य च श्रुताऽपारपारावारपारीणतां, शमसवेगसौधमध्यमध्यासीनानां महामहिम्नां श्रीस्थूलभद्रप्रभूणा जगद्विस्मयावहं शीलसंशीलनविषयं लोकोत्तरं वृत्तम् । निर्वर्णितं च सुललितपदोपन्यासेन सरसतापादनेन च चित्ताकर्षिण्या सुसंबद्धपद्धत्या कविवरैः ।

एते ग्रन्थकर्तारोऽन्यानपि श्रीकुमारपालमहाकाव्य—श्रीमहीपालचरिताऽऽचारोपदेशादीननेकान् प्रौढप्रबन्धान् निबबन्धु', येषु निःसंशयं सवदत्सु कर्तृणां निरवद्यविद्याप्रगल्भताम्, न भवति तेषां प्रतिभाप्रकर्षशालित्वं कथकथिकतायाः कथं कथमपि प्रवेशलेशावकाश. ।

एतस्य च ग्रन्थस्य मुद्रणावसरे हस्तलिखित पुस्तकद्वय समासादितम्—

१ अस्मद्गुरुवर्यशास्त्रविशारदजैनाचार्यश्रीविजयधर्मसूरिद्वारा श्रीपुण्यपत्तनस्थराजकीयपुस्तकालय(डॅकनकॉलेज) स्थ, प्रान्तभागे चैत-दुल्लेखसमुल्लसितम्—

"पादसाहश्रीअकवरसूर्यसहस्रनामाध्यापकश्रीशत्रुञ्जयतीर्थकरमोचनाद्यनेकसुकृतविधापकमहोपाध्यायश्रीभानुचन्द्रगणिशिष्याष्टोत्तरशतावधानसाधनप्रमुदितपातिसाहश्रीअकबरपातिसाहजिहांगीरप्रदत्त-खुशफहम-नादिरजवान-द्वितीयाभिधानमहोपाध्यायश्री५सिद्धिचन्द्रगणिशिष्येण मुनिसुबुद्धिचन्द्रेण लिखितं काव्यमेतत्। सवत् १७०१ वर्षे आश्विनवदिद्वितीयाया श्रीकर्पटवाणिज्यनगरे"।

मुनिश्रीदेवविजयेन प्रेपितम्।

इत्यत्र तयोर्धन्यवादपुरस्सरमुपकार उररीक्रियते।

तदेवं पुस्तकद्वयाधारेण सशोध्य पाठान्तरैः परिष्कृत्य विषमस्थले टिप्पनादिना विशदीकृत्य च संपादितेऽप्यस्मिन् ग्रन्थे यत्र क्वचन दृष्टिदोषनिवन्धना वा अज्ञानसहभाविन्यो वाऽक्षरयोजकसंभविन्यो वा स्खलनाः स्थिता भवेयुः, प्रकृतिकृपालव. सज्जनास्ता शोधयिष्यन्तीति—

प्रार्थयेते—

हरगोविन्द-वेचरदासौ।

अर्हम्

श्रीविजयधर्मसूरिभ्यो नमः ।

श्रीचारित्रसुन्दरगणिविरचितं

शीलदूतम् ।

भुक्त्वा भोगान् सुभगतिलकः कोशया सार्द्धमिद्धान्
धन्यो मान्यो निखिलविदुषां भद्रया स्थूलभद्रः ।
चक्रे श्रुत्वा जनकनिधनं जातसंवेगरङ्गः
स्निग्धच्छायातरुषु वसतिं रामगिर्याश्रमेषु ॥ १ ॥

चित्ते मत्वा विषयनिचयं सत्वरं गत्वरं वै
गच्छन्नेषोऽध्वनि घनजिनध्यानसंलीनचित्तः ।
शान्तं कान्तं रसमिव गिरौ श्रीगुरुं भद्रबाहुं
वप्रक्रीडापरिणतगजप्रेक्षणीयं ददर्श ॥ २ ॥

शिक्षाकामं कृतनतिममुं ध्वस्तकामं निरीक्ष्या-
चख्यावेवं गुरुरुरुगिरा वत्स ! मोहं जयैतम् ।
संयोगेऽपि प्रभवति यत प्राणिनामत्र दुःखं
कण्ठाश्लेषप्रणयिनि जने किं पुनर्दूरसंस्थे ? ॥ ३ ॥

धन्यं मन्ये मुनिपरिवृढात्मानमेनं किलाद्या-
ऽनिन्द्यं सद्यः परमसुखदं यन्नत व. पदाब्जम् ।
पीत्वा हृद्यां विशदहृदयो देशना सोऽपि सूरेः
प्रीतः प्रीतिप्रमुखवचनं स्वागतं व्याजहार ॥ ४ ॥

कामान्धोऽहं तदिह बहुधा कर्म मोहादकार्षं
जानात्यन्यो न हि जिनपतेर्यद्विपाकं मुनीश ! ।
यावज्जैनीं वचनरचनां वा न विन्दन्ति तावत्
कामार्त्ता हि प्रकृतिकृपणाश्चेतनाऽचेतनेषु ॥ ५ ॥

---

१ तन्नाम्न्या । सरलस्वभावया । पितुर्मरणम् । रमणीयपर्वताश्रमेषु । ३ कृतनु-तिमिति पाठान्तरम् । मोहात् । ४ हे मुनिपते ! ।

जाने युष्मान् जिनपतिसमान् ज्ञानदानप्रवीणान्
रीणोऽमुष्मादनणुभवतो भावविद्विषिजेतॄन् ।
याचे तस्माच्चरणशरण व. शरण्याः ! रणत्र
याच्ञा मोघा वरमधिगुणे नाऽधमे लब्धकामा ॥ ६ ॥

कृत्वा लोचं शिरसि सहसा पञ्चभिर्मुष्टिभिः स्वै-
र्लात्वा दीक्षां गुरुवचनतः सैष शिक्षामवेत्य ।
गुर्वादेशादथ निजपुरीमागमत्तां यतिर्या
बाह्योद्यानस्थितहरशिरश्चन्द्रिकाधौतहर्म्या ॥ ७ ॥

कोशा शस्यप्रकृतिरथ सा स्वप्रियं चाऽनुयान्ती
दध्यावेवं विविधवचनैरम्बया सन्निषिद्धा ।
तिष्ठेत् को हा ! स्वगृह इह हि प्रोषिते प्राणनाथे ?
न स्यादन्योऽप्यहमिव जनो यः पराधीनवृत्ति' ॥ ८ ॥

प्राप्तं द्वारि प्रियतममथो वीक्ष्य सोचे प्रमोदा-
द्देवोत्तुङ्गं भज निजगृहस्थैनमग्र्यं गवाक्षम् ।
स्निग्धच्छाय घनमिव जनानन्दनं यत्र संस्थ
सेविष्यन्ते नयनसुभग खे भवन्त बलाकाः ॥ ९ ॥

अद्य श्वो वा सखि ! तव वरः स्थूलभद्र' समेता
स्वस्थ तस्मात् कुरु निजमनो मुञ्च मुग्धे ! विषादम् ।
दध्रे प्राणानहमिति सखीभाषितैर्नाथ ! वाऽऽशा
सद्यःपाति प्रणयिहृदयं विप्रयोगे रुणद्धि ॥ १० ॥

स्वामिन्नङ्गीकुरु परिचित स्वाधिकारं पुनस्त्वं
भोगान् भुङ्क्ष्व प्रिय ! सह मया साधुवेषं विहाय ।
दोलाकेलिं किल कलयतः कौतुकात् काननान्त.
सपत्स्यन्ते नभसि भवतो राजहंसाः सहायाः ॥ ११ ॥

पश्य स्वामिन्निजपरिजनं त्वद्वियोगार्त्तिदीनं
हीनं स्थाने जलविरहिते मीनवत्पीनदुःखम् ।
त्वत्संयोगे मुदितमनसो वीक्षिता यस्य शस्या

---

६ दीर्घससारात् । हे शरणसाधव ! । गुणाधिके पुंसि । ७ खे इति च पाठ । ९ खे गगने, वर्तमाना इति शेष । १० वाशब्दोऽर्थान्तरे । ११ गगने श्रावणमासे वा ।

स्नेहव्यक्तिश्चिरविरहज मुञ्चतो वाष्पमुष्णम् ॥ १२ ॥
मा जानीष्व त्वमिति मतिमन् ! संयम मुञ्चतो मे
नाशं यास्यत्यवनिविदिता कीर्त्तिविस्फूर्त्तिरेषा ।
सिद्धिं याता पुनरपि यथा सिन्धुपूरः प्रदानै.
क्षीण क्षीणः परिलघु पय. स्रोतसां चोपयुज्य ॥ १३ ॥
जग्मुर्मुक्ति कति न भरताद्याः सनाराध्य दान ?
भुञ्जन् भोगान् सुभग ! भव तद् दानधर्मोद्यतस्त्वम् ।
कीर्त्या मूर्तीस्त्वमपि सितयन् स्व श्रियां सिद्धिमेता
दिङ्नागानां पथि परिहरन् स्थूलहस्तावलेपान् ॥ १४ ॥
स्वामिन् ! सिंहासनमनुपम त्वं प्रसद्याश्रयेद
नानारत्नद्युतिततिकृतस्फारचित्र पवित्रम् ।
येन स्निग्ध वपुरुपचितां कान्तिमापत्स्यते ते
वर्हेणेव स्फुरितरुचिना गोपवेषस्य विष्णोः ॥ १५ ॥
मन्ये जज्ञे कुलिशकठिनं तावकीन हृदेत-
द्यस्मादस्मानपि नहि दृशा स्निग्धया पश्यसि त्वम् ।
पश्येयं त्वां वदति सरस सारिका देव ! मा मा
किञ्चित्पश्चाद् व्रज लघुगतिर्भूय एवोत्तरेण ॥ १६ ॥
आलापैस्त्वां मृगय मुदित कोमलै. कोकिलायाः
क्रीडारामो भवदुपचित' स्वागत पृच्छतीव ।
नो नीचोऽपि प्रणयनिभृते भाग्यलभ्ये चिराद्वा
प्राप्ते मित्रे भवति विमुख. किं पुनर्यस्तथोच्चै. ? ॥ १७ ॥
द्रध्रे मासान्नव किल यया मध्यमध्ये सुधीमन् !
वृद्धिं नीत. सरसमधुराहारयोगाद् भवान् वा ।
गेहस्थोऽपि प्रिय ! गुरुगुणां मातरं मानयैनां
सद्भावार्द्र. फलति न चिरेणोपकारो महत्सु ॥ १८ ॥

---

१३ सा कीर्त्तिविस्फूर्ति पुनरपि प्रकृष्टदानैः सिद्धिं समृद्धिं याता, यथाशब्द इवार्थे यथा सिन्धुपूर स्रोतसा पय उपयुज्य समृद्धिं याति । चोपभुज्येति पाठान्तरम् । १४ त्वमपि सिद्धिं मोक्षमेता याता, किं कुर्वन् सन्, पथि मार्गे स्व श्रिया स्वर्गश्रीणा स्थूलहस्तावलेपान् परिहरन्, पुन किं० दिङ्नागाना मूर्ती सितयन् धवलयन् १५ मयूरपिच्छेनेव । १७ पश्य । चिराद्वेति पाठान्तरम् । १८ उदरमध्ये ।

त्वय्यायाते धरणिरमणीसारशृङ्गाररूपे
प्रासादोऽयं प्रिय ! निजरुचा जेष्यति स्वर्गलोकम् ।
विष्वक्शुद्धस्फटिकरचितस्त्विन्द्रनीलाग्रभागो
मध्ये श्यामः स्तन इव भुवः शेषविस्तारपाण्डुः ॥ १९ ॥
क्रीडाशैले कलय विपुले निर्झरालीं किलैतां
यत्रावाभ्यां श्रमहृतिकृते क्रीडितं नाथ ! पूर्वम् ।
यामालोक्याकलयति कलं चित्रमत्रत्यलोको
भक्तिच्छेदैरिव विरचितां भूतिमङ्गे गजस्य ॥ २० ॥
मा मुञ्चेदं धनमनिधनं नाथ ! सम्पूरिताशं
सर्वं चैनं निजपरिजनं त्वय्यतिस्नेहयुक्तम् ।
नीतिज्ञोऽपि प्रथितमहिमन् ! वेत्सि नैतत्कथं यत् ?
रिक्तः सर्वो भवति हि लघुः पूर्णता गौरवाय ॥ २१ ॥
व्यापारं मा परिहर वर ! त्वं नृपश्रीशमं तं
प्राप्य क्लेशोपममिममहो ! संयमं मन्त्रिपुत्र ! ।
मुञ्चेच्चिन्तामणिमिह हि कः काचमादाय यस्मिन् ?
सारङ्गास्ते जललवमुचः सूचयिष्यन्ति मार्गम् ॥ २२ ॥
तीव्रं यत्त्वं तपसि सुतपो देवलोकाशयेह
स्त्रीसम्भोगादपरमिरिरे ! नास्ति तत्रापि सौख्यम् ।
गेहस्थस्तद्भजय सुचिरं स्वर्गसौख्याधिकानि
सोत्कण्ठानि प्रियसहचरीसम्भ्रमालिङ्गितानि ॥ २३ ॥
नीत्वा नीत्वा कतिपयदिनं यौवनं गेहवासे
भुक्त्वा भोगानवनिवलये नाथ ! तत्वा स्वकीर्त्तिम् ।
वार्द्धक्येऽथ प्रिय ! निजजनैः साश्रुदृग्भिर्व्रताय
प्रत्युद्यातः कथमपि भवान् गन्तुमाशु व्यवस्येत् ॥ २४ ॥
ताते याते त्रिदशभवनं युष्मदाशानिबद्धा
ये जीवन्ति प्रिय ! परिहरस्तान्न किं लज्जसे त्वम् ? ।
आयाभावात् त्वयि सति गते बान्धवास्तेऽस्तवित्ताः

---

२० पण्डितरचनाप्रकारैः । २२ सारं सलीलं गच्छन्तीति ते साराङ्गाः ।
२४ विस्तीर्य, वार्द्धक्ये व्रताय व्यवस्येत् उद्यमं कुर्यात्, कथमिवेति च पाठः ।

संपत्स्यन्ते कतिपयदिनस्थायिहंसा दशार्णा ॥ २५ ॥

भुङ्क्ष्व भोगान् किमिह न भवान् नन्दिषेणोऽपि तस्थौ ?
वेश्याऽऽवासे चिरविरचित प्रोज्झ्य चारित्रमुच्चैः ।
मुह्येत् को नो शुचि सुललित वीक्ष्य वा वारनार्याः
सभ्रूभङ्ग मुखमिव पयो वेत्रवत्याश्चलोर्मि ? ॥ २६ ॥

क्रीडाशैलो वर ! गुरुरयं राजते ते पुरस्ता-
च्चक्रे केलिः किल सह मया यत्र चित्रा त्वयाऽऽक्
स्निग्धच्छायैर्विमलसलिलैः सत्फलैर्यो जनाना-
मुद्दामानि प्रथयति शिलावेश्मभिर्यौवनानि ॥ २७ ॥

अस्मिन् सान्द्रद्रुमचयचिते पर्वते वर्त्तते ते
क्रीडोद्यानं सुरवनसमं नाथ ! सर्वर्त्तुकाख्यम् ।
स्वेद शीतो हरति सुरभि समतो यत्र वायु-
श्छायाऽऽदानान् क्षणपरिचित पुष्पलावीमुखानाम् ॥ २८ ॥

स्वामिन्नस्मिन् स्मरगृहसमे कानने तावकीने
कामक्रीडां विदधति सम निर्जराः सुन्दरीभि. ।
स्नेहस्निग्धैस्त्वमिह रतिदैर्वीक्षितोऽपि प्रियाणां
लोलापाङ्गैर्यदि न रमसे लोचनैर्वञ्चितोऽसि ॥ २९ ॥

लोलच्छाखाशयविलसितैस्त्वामिवाकारयन्ती
भृङ्गालापैरिव तव तप साम्प्रत वारयन्ती ।
वृक्षालीय कुसुमपुलकं दर्शयन्तीव पश्य
स्त्रीणामाद्य प्रणयि वचनं विभ्रमो हि प्रियेषु ॥ ३० ॥

हीनं दीनं सुभग ! विरहात् ते धुताऽऽहारनीर
पश्येद मे वपुरुपचिति याति नान्यैः प्रयोगै ।
जाने नाह बहु निगदितु त्वद्वियोगार्त्तिजात
कार्श्यं येन त्यजति विधिना स त्वयैवोपपाद्य ॥ ३१ ॥

---

२५ परिहरन् स्थानित्यपि पाठ । कतिपयदिनस्थायिप्राणा, दशानाम् ऋण विद्यते येषा ते। २६ वाऽथवा वारनार्या मुखं वीक्ष्य को न मुह्येत् ? अपिशब्दात् सर्वोऽपि। किंलक्षण मुखम्, उत्प्रेक्ष्यते, वेत्रवत्या नद्या पय इव। किंलक्षण पय, चलोर्मि चञ्चलतरङ्गम्। २८ मालाकारपत्नीमुखानाम् । ३० लोलन्त्यश्चञ्चला या शाखास्ता एव शया हस्तास्ताभ्या विलासैः ।

गेहं देहं श्रिय इव भवत्कारितं भर्त्तरेतद्
भाग्यैर्लभ्यं नय सफलता स्वोपभोगेन नाथ ! ।
स्वल्पीभूते स्वकृतसुकृते नाकिनां भूगतानां
शेषैः पुण्यैर्हृतमिव दिव. कान्तिमत् खण्डमेकम् ॥ ३२ ॥

अङ्गीकृत्य प्रिय ! गुरुतरां मन्त्रिमुद्रां समुद्रां
दानैरस्यां पुरि हर चिर लोकदारिद्र्यमुद्राम् ।
यत्रावन्त्यामिव सुरसरिद्धन्ति तापं च शीतः
सिप्रा वातः प्रियतम इव प्रार्थनाचाटुकार. ॥ ३३ ॥

पश्य स्वामिन् ! सुविपुलमिदं पाटलीपुत्रद्रङ्गं
गङ्गोत्सङ्गे नृपतितिलक' कोणिकोऽस्थापयद् यत् ।
यस्याऽग्रेऽहो ! विविधमणिभि. पूरितस्य क्षमायां
संलक्ष्यन्ते सलिलनिधयस्तोयमात्रावशेषा' ॥ ३४ ॥

आद्यं नन्दं नृपतिमवधीदत्र वैरोचन' प्रा-
गत्राराम सततफलदोऽत्राभवत् तस्य राज्ञ' ।
अत्रोदायिप्रभुरपि हतः पापिना तेन दम्भा-
दित्यागन्तून् रमयति जनो यत्र बन्धूनभिज्ञ' ॥ ३५ ॥

खिन्नोऽसि त्व चिरविचरणाद् दृश्यतेऽनीदृशस्ते
देहस्तन्नो निजपरिजनेनाऽमुना जल्पसि त्वम् ।
हर्म्येष्वेषु प्रिय ! निवसनात् सज्जयास्मिंस्तनु स्वां
नीत्वा खेद ललितवनितापादरागाङ्कितेषु ॥ ३६ ॥

द्रङ्गोत्सङ्गे सगरतनयाऽऽनीतवाहा वहन्तीं
गङ्गामेतां सुभग ! मृगयालोलकल्लोलमालाम् ।
घर्मस्वेदं हरति कुरुते या रति श्राग् नराणां
तोयक्रीडानिरतयुवतिस्नानतिक्तैर्मरुद्भिः ॥ ३७ ॥

वासं कुर्वन्नवनिविदिते नित्यरङ्गेऽत्र द्रङ्गे
गाङ्गैर्नीरैरनिशममृतस्वादमावेत्स्यसि त्वम् ।
गङ्गाघोषैः श्रुतिसुखकरैरन्वह चाब्दजाना-

३२-ह्रृतमिवेति पाठान्तरम् । ३३ सुमद्रामिति च पाठ । यत्र सुरसरित् ताप हन्ति, केव, अवन्त्या सिप्रेव, च पुनर्यत्र वात. शीतो वाति । ३४ द्रङ्ग नगरम् । ३५ तन्नामा मन्त्री । ३७ मृगय सुभगा-इत्यपि पाठ ।

मामन्द्राणां फलमविकलं लप्स्यसे गर्जितानाम् ॥ ३८ ॥
नो मुञ्चन्ति प्रिय ! निजकुलाचारभारं महान्तो
व्यापारं तत् कुरु गुरुममुं पूर्वजाचाररूपम् ।
स्नेहाद्यस्मिन् सति हि समुद. पौरनार्योऽतिवर्या-
नामोक्ष्यन्ते त्वयि मधुकरश्रेणिदीर्घान् कटाक्षान् ॥ ३९ ॥
पायं पाय शुचि सुललित वन्धुवाक्य पयो वा
स्वादं स्वाद सरसमधुराहारमेया प्रमोदम् ।
स्वामिन् ! नित्य शिव इव मया सस्पृह वीक्ष्यमाण॰
शान्तोद्वेग. स्तिमितनयन दृष्टभक्तिर्भवान्या ॥ ४० ॥
कार्या शश्वद् भृतिरिह मया वः पुरेत्युक्तिपूर्वं
पाणौ प्रादात् प्रिय ! किल भवान् यत्पयो मत्सखीनाम् ।
गृह्णन् दीक्षा निजपरिजनं त्वं विमुञ्चन् क्षणात् तत्
तोयोत्सर्गस्तनितमुखरो मा स्म भूर्विक्लवास्ताः ॥ ४१ ॥
व्यापारस्ते यदि न हृदये समतो ज्ञाततत्त्वे
वाणिज्येनार्जय धनचयं त्यागभोगक्षमं तत् ।
अङ्के क्षिप्तानव तव पुराऽनेन पित्रा स्ववन्धून्
मन्दायन्ते न खलु सुहृदामभ्युपेतार्थकृत्याः ॥ ४२ ॥
पूर्वै. पूर्वे मम खलु समे मानिता ह्यस्य पूर्वै
तन्मान्योऽसौ सचिवतनयो मे जिघृक्षुस्तपस्याम् ।
मत्वा नन्दो नृप इति चिर त्वाऽनुनेतुं प्रमोदात्
प्रत्यावृत्तस्त्वयि कररुधि स्यादनल्पाभ्यसूयः ॥ ४३ ॥
दीक्षामेषा तव सुरनदी वारयत्यूर्मिरावै.
पश्य स्वामिन् ! वहुपरिचिता प्रेयसीवेयमुच्चैः ।
अस्याः शस्याशयरयकृतान्यर्हसि त्व न विद्वन् !
मोघीकर्तुं चटुलशफरोद्वर्त्तनप्रेक्षितानि ॥ ४४ ॥
कान्तावाचा चिरकृतमहो ! प्रोज्झ्य चारित्ररत्नं

---

४० हे स्वामिन् ! त्व प्रमोद हर्षमेया याया. । ४१ कोशपानम् । ४२ तेनेति पाठान्तरम् । अङ्गीकृतार्थमार्था मन्दा न भवन्ति । ४३ प्रत्यावृत्तः प्रवृत्त । त्वयि कररुधि भवति करमवगणय्य याते सति अनल्पेर्ष्य स्यात् । धातूनामनेकार्थत्वात् ।

भेजे भोगान् सुभग ! विततानार्द्रपूर्वः कुमारः ।
सोऽस्थाद् गेहे प्रिय ! जिनाभितान् वत्सरान् स्नेहतो वा
ज्ञातास्वादो विपुलजघनां को विहातु समर्थः ? ॥ ४५ ॥
सूदर्क तत्प्रिय ! मम वचो मानयित्वा गृहे स्वे
तारुण्यं त्वं नय विनयतः प्रार्थ्यमानः प्रियाभिः ।
वर्षाकाले तव विहरतः शर्मकर्त्ता वनान्त.
शीतो वायुः परिणमयिता काननोदुम्बराणाम् ॥ ४६ ॥
अङ्गीकृत्य प्रियतम ! महामात्यमुद्रां सुभद्रां
सान्द्रानन्दं कुरु निजपति नन्दनामानमेनम् ।
भूयाद् भूयस्तव जनकवत् शत्रुतृण्यावलीना-
मत्यादित्यं हुतवह ! मुखे संभृतं तद्धि तेजः ॥ ४७ ॥
क्षामं कामं तव वपुरभूत् तत्र तीव्रैस्तपोभि-
र्भक्त्या क्लृप्तं प्रियतम ! मया भोजनं तत् कुरु प्राक् ।
दक्षा नाट्ये जितसुरवधूर्नर्त्तकीर्मर्दलानां
पश्चादद्रिग्रहणगुरुभिर्गर्जितैर्नर्त्तयेथाः ॥ ४८ ॥
पुण्याय त्वं स्पृहयसितरां तत् परं नोपकारात्
स स्यात्प्रायः प्रियवर ! सर.कूपवापीविधाने. ? ।
कुर्याः श्रेयः प्रतिदिनमिद तद् गृहस्थोऽपि लुम्पन्
स्रोतोमूर्त्या भुवि परिणता रन्तिदेवस्य कीर्त्तिम् ॥ ४९ ॥
यं तातस्ते पुरहितकृतेऽकारयच्छिल्पिसारैः
प्राकारं तं स्फटिकघटितं नाथ ! पश्याभ्रलग्नम्
यं वीक्षन्ते दिवि दिविषदो नीलवेपायुतं श्रा-
गेक मुक्तागुणमिव भुवः स्थूलमध्येन्द्रनीलम् ॥ ५० ॥
कामो वाम रचयतितरां यौवने नाथ ! चित्तं
योगाभ्यासोद्यतमतिभृतां योगिनामप्यवश्यम् ।
अङ्गीकुर्या वयसि चरमे धर्मभेदानतः स्वं
पात्रीकुर्वन् दशपुरवधूनेत्रकौतूहलानाम् ॥ ५१ ॥

---

४६ परिणमायिता परिणतिरम्य ४७ हे शत्रुतृणसमूहवह्ने ! तव मुखे जन-कवत् सम्भृतमत्यादित्यं भूयस्ताद्धि तेजो भूयात् ।

औदासीन्यं परिहर ततः साम्प्रतं कातरार्हं
निश्चिन्तं तं कुरु निजपतिं वैरिवारं विजित्य ।
युद्धे किं न स्मरसि घनवद् वैरिणां ते पिता य-
द्धारापातैस्त्वमिव कमलान्यभ्यवर्षद् मुखानि ? ॥ ५२ ॥
सीदन्तं किं सदयहृदयोपेक्षसे बन्धुवर्गं
वाञ्छन् शुद्धिं त्वमिह विविधैर्दुस्तपैस्तैस्तपोभिः ? ।
दत्तैः पात्रे सततममले गेहिधर्मे स्ववित्तै-
रन्तः शुद्धस्त्वमपि भविता वर्णमात्रेण कृष्णः ॥ ५३ ॥
रन्त्वाऽऽवाभ्यां चिरमुपवने जातगात्रश्रमाभ्यां
सस्ने यत्र प्रिय ! कलजला स्वर्धुनी भाति सेयम् ।
मुक्त्वा मां किं भ्रमसि भुवि यतीव फेनैर्हसन्ती
शम्भोः केशग्रहणमकरोदिन्दुलग्नोर्मिहस्ता ॥ ५४ ॥
अस्यां शस्याशय ! यदि भवान् नीरकेलिं प्रकुर्याद्
युक्तस्ताभिः प्रिय ! सह मया मद्वयस्याभिराभिः ।
धौतैरासां मृगमदभरैः कज्जलैर्वा तदेषा - -
स्यादस्थानोपगतयमुनासङ्गमेवाभिरामा ॥ ५५ ॥
क्रीडां तत्र त्वयि रचयति प्रीतचित्ते नितान्तं
स्वर्णोच्छृङ्गीनिहितसलिलक्षेपणाद्यैर्विनोदैः ।
रोधः क्षुण्णं तव हयखुरैर्लप्स्यते नाथ ! तस्याः
शोभां शुभ्रत्रिनयनवृषोत्खातपङ्कोपमेयाम् ॥ ५६ ॥
धर्मेष्वाद्यामिह खलु दयामादिदेवो जगाद
प्रोज्झन्नेतां निजपरिजने वेत्सि धर्मं न सम्यक् ।
सीदन्तं तन्निजजनममुं पालय स्वार्जितैः स्वै-
रापन्नार्त्तिप्रशमनफलाः सम्पदो ह्युत्तमानाम् ॥ ५७ ॥
आसाद्येदं निजपितृपदं पालयिष्यत्यसौ नो
नूनं चित्ते सचिवसुहृदो ये विचार्येति तस्थुः ।

५२ त्वं किं स्मरसि ? यत्तव पिता युद्धे धारापातैर्वैरिणां मुखानि अभ्यवर्षत्, घनवत् । मुखानि कानीव, यथा घनो मेघः कमलानि नीराणि वर्षति ।
५६ वृषोत्खातपङ्कोपमेयमित्यपि पाठः, स च रोधोविशेषणम् ।

प्राप्ते दीक्षां भवति क्त ! त्वानाक्रमिष्यन्त्यमित्राः
के वा न स्युः परिभवपदं निष्फलारम्भयत्नाः ? ॥ ५८ ॥
मा जानीष्व त्वमिति मतिमन् ! यद् व्रतेनैव मुक्ति-
र्लेभे श्वभ्रं व्रतमपि चिरं कण्डरीकः प्रपाल्य ।
गार्हस्थ्येऽपि प्रिय ! भरतवद्वीतरागादिदोषाः
संकल्पन्ते स्थिरगुणपदप्राप्तये श्रद्दधानाः ॥ ५९ ॥
क्रीडाशैलं प्रिय ! भज निजं तं विनोदाय यस्मिन्
शब्दायन्ते मधुरमनिशं कीचका वायुयोगात् ।
नादज्ञस्याऽलमिव तव सत्किन्नरीगीतनृत्यैः
सङ्गीतार्थो ननु पशुपतेस्तत्र भावी समग्रः ॥ ६० ॥
हित्वा स्वाद्रिं जिनपतिमहाचैत्यपूते प्रभूते
स्त्रीभिः सार्द्धं विबुधनिचया यत्र खेलन्ति नाथ ! ।
तिर्यग्व्याप्यञ्जनगिरिरिवाभ्रं गतो भ्राजते यः
श्यामः पादो बलिनियमनाऽभ्युद्यतस्येव विष्णोः ॥ ६१ ॥
शैले लीलागृहमिह महत् कारितं तेऽस्ति पित्रा
तस्मिन् वास कुरु वर ! चिरं चेद्रतिर्नो तवाऽत्र ।
श्वेतज्योतिः स्फटिकमणिभिर्निर्मितं भ्राजते य-
द्राशीभूतः प्रतिदिनमिव त्र्यम्बकस्याट्टहासः ॥ ६२ ॥
त्वय्यारूढे रजतरचितं सारमुच्चैर्गवाक्षं
देहच्छायाजितहरिरुचौ चारु कृत्वा विनोदान् ।
पश्यत्वेष प्रिय ! परिजनः साधु सौधस्य शोभा-
मंसन्यस्ते सति हलभृतो मेचके वाससीव ॥ ६३ ॥
तस्मिन्नद्रौ भवभयहरं नाभिजन्मानमीशं
नत्वा देवं तदनु सुभगाऽऽलोकयेः कौतुकानि ।

५९–रोषादीत्यपि पाठ । मुक्तिपदप्राप्तये । ६० कीचकाः सच्छिद्रवंशा । तत्र तव सङ्गीतार्थो नाट्यार्थं समग्रो भावी, किंलक्षण, ते तव पशुपतेरिव शिवस्येव नादज्ञस्य नादविज्ञस्य अलमत्यर्थम् । ६१ बलिबन्धनकृतो हरे । ६२ प्रतिदिशामिवेति पाठान्तरम् ।

आयान्त्या मे भवदनु पुनर्वर्त्म कुर्वन् सुगम्यं
सोपानत्वं कुरु मणितटारोहणायाग्रयायी ॥ ६४ ॥
शृङ्गे तस्मिन् नयनसुभगं चारुरूपा यदि त्वां
विद्याधर्यः स्मरविधुरिताः प्रार्थयेयुर्निरीक्ष्य ।
अक्षोभ्यस्त्वं सुरयुवतिभिर्नाथ ! धिक्कारवाचां
क्रीडालोलाः श्रवणपरुषैर्गर्जितैर्भाययेस्ताः ॥ ६५ ॥
आरामेषु प्रिय ! विरचयंस्तत्र पुष्पावचायं
श्रान्तो भ्रान्त्या सुभग ! विदधद् दीर्घिकास्वम्बुकेलिम् ।
वादित्राणां मधुरनिनदैर्नर्तयन् केकिवृन्दं
नानाचेष्टैर्जलदललितैर्निर्विशेस्तं नगेन्द्रम् ॥ ६६ ॥
आगच्छेः त्वां पुनरपि पुरं नाथ ! नीत्वा दिनानि
क्रीडाशैले कतिचिदसमां दर्शयन् स्वश्रियं ताम् ।
यत्राभ्राप्तैर्वहति बहुलैर्धूपधूमैः सदा द्यौ-
र्मुक्ताजालग्रथितमलकं कामिनीवाभ्रवृन्दम् ॥ ६७ ॥
स्निग्धच्छायं बहुलविमलच्छायया शालमाना
नित्यामोदा. प्रविततमुदं भूरिवित्ता सुवित्तम् ।
रत्नज्योतिर्विधुततमसो नाथ ! निर्धूतपापं
प्रासादास्त्वां तुलयितुमलं यत्र तैस्तैर्विशेषैः ॥ ६८ ॥
अर्हद्भक्तिर्वसति हृदये तारहारेण साकं
मूर्तौ कान्तिः स्फुरति च सदा शीलधर्मेण सार्द्धम् ।
चित्ते सातं घनसमयजं विद्यते साम्प्रत सत्
सीमन्ते च त्वदुपगमजं यत्र नीपं वधूनाम् ॥ ६९ ॥
गङ्गागौरा. सितकरहयाकारचौरास्तुरङ्गा.
शृङ्गोत्तुङ्गा ललितगतयो दानवन्तो गजेन्द्राः ।
लीलावत्योऽखिलयुवतयो यत्र वीरावतंसाः
प्रत्यादिष्टाभरणरुचयश्चन्द्रहासव्रणाङ्कैः ॥ ७० ॥

---

६९ यत्र साम्प्रतं वधूना चित्ते त्वदुपगमजं त्वदागमनोद्भव सात सुख विद्यते, च पुनरर्थे, सीमन्ते घनसमयजं प्रावृड्जात नीपं कदम्बकुसुमं विद्यते । ७० निराकृताभरणरुचयश्चन्द्रहासरूपखड्गव्रणाङ्कैः ।

स्नेहादन्यद् न भवति परं बन्धनं यत्र किञ्चि-
    च्चिन्ता काचिन्न भवति परा यत्र धर्मं विहाय ।
कश्चिद् यस्मिन् न भवति परो राजहंसात् सरोगो
    वित्तेशानां न च खलु वयो यौवनादन्यदस्ति ॥ ७१ ॥

वेणीदण्डो जयति भुजगान् मध्यदेशो मृगेन्द्रान्
    यासामास्यं प्रिय ! परिभवत्युच्चकैश्चन्द्रबिम्बम् ।
चैत्ये नृत्यन्त्यतुलमसकृद् यत्र वाराङ्गनास्ता-
    स्त्वद्गम्भीरध्वनिषु शनकैः पुष्करेष्वाहतेषु ॥ ७२ ॥

मालास्रस्तैर्विविधकुसुमैः कुङ्कुमाक्ताङ्घ्रिचिह्नै-
    स्ताम्बूलेन क्षितितलगतेनार्द्धजग्धेन यत्र ।
हेमाम्भोजैः श्रवणपतितैर्भूषितैर्भूरिवासै-
    र्नैशो मार्गः सवितुरुदये सूच्यते कामिनीनाम् ॥ ७३ ॥

यत्र स्त्रीणां प्रणयिषु हठादाक्षिपत्सु क्षपायां
    क्षौमं साक्षाद् मनसिजपराधीनतामागतेषु ।
नित्योद्द्योतानपि मणिमयान् प्राप्य दीप्रान् प्रदीपान्
    ह्रीमूढानां भवति विफलप्रेरितश्चूर्णमुष्टिः ॥ ७४ ॥

यस्यां लोका विमलमनसः पूर्णकामाभिरामा
    रामाः कामं ललितगमनाः कामनारीसमानाः ।
वृक्षाः साक्षादतुलफलदाः कल्पवृक्षोपमेया
    नित्यज्योत्स्नाप्रतिहततमोवृत्तिरम्याः प्रदोषाः ॥ ७५ ॥

यस्यामन्तः सुकृतरसिकाः पात्रदानप्रवीणा
    एनोहीना विततविलसत्कीर्तयः सन्ति सन्तः ।
वारस्त्रीभिः सह सुमुदिताः काममभ्राभ्र कामं
    बद्ध्वा यानं बहिरुपवनं कामिनो निर्विशन्ति ॥ ७६ ॥

गच्छंस्तूर्णं नभसि तरणिः शङ्कते नित्यमेवं
    सौधेष्वेषु स्खलतु मम मा स्यन्दनोऽभ्रंलिहेषु ।
मेघा यस्यामतिगुरुगृहैः प्राप्य संघट्टमाराद्

७१ खलु च वय इत्यपि । ७४–प्रेरणा चूर्णमुष्टिरित्यपि पाठ । ७५ नित्यं ज्योत्स्ना इत्यपि पाठान्तरम् ।

धूमोद्गारानुकृतिनिपुणा जर्जरा निष्पतन्ति ॥ ७७ ॥
यान्त्यो व्योम्नि त्रिदशललना वीक्ष्य यासां स्वरूपं
सर्वं गर्वं मनसि रचितं चारुतायास्त्यजन्ति ।
मुग्धा दुग्धोपचितवपुषः कुट्टिमेष्वस्तखेदं
सक्रीडन्ते मणिभिरमरप्रार्थिता यत्र कन्याः ॥ ७८ ॥
घर्मस्वेदं सुरतजनितं योषितां यत्र रात्रौ
जालायातैः स्वगृहवलभीमध्यबद्धस्थितीनाम् ।
सारैस्ताराधिपतिकिरणैश्च्योतिता द्योतिताशै-
र्व्यालुम्पन्ति स्फुटजललवस्यन्दिनश्चन्द्रकान्ताः ॥ ७९ ॥
काले वर्षन्नवनिवलयं सस्यपूर्णं वितन्वन्
वाञ्छातुल्यं दिशति सलिलं यत्र धाराधरोऽपि ।
त्यागो यस्या धनिभिरनिशं दीयमानोऽर्थिनां द्रा-
गेकं सूते सकलमवलाऽऽमण्डनं कल्पवृक्षः ॥ ८० ॥
तिष्ठन्नस्यां पुरि विजयज नाथ ! सौख्यं भज त्वं
कुर्वन् धर्मं भवति सफलं येन जन्मद्वयं ते ।
हित्वा चापं युवतिषु चिरं यत्र कामोऽपि तस्थौ
तस्यारम्भश्चतुरवनितालोचनैरेव सिद्धः ॥ ८१ ॥
निर्यद्बाष्पं वच इति चिरं प्रोच्य तस्यां स्थितायां
सोऽवोचत् तामभजममलं तन्व्यहं जैनधर्मम् ।
स्वर्गोऽप्यस्माद् मम स न मतश्चिन्तितं यत्र दत्ते
हस्तप्राप्यस्तवकनमितो बालमन्दारवृक्षः ॥ ८२ ॥
कृत्याकृत्यं गणयति भवान् हन्त ! येषां कृते नो
दृष्ट्वा हृष्यत्यनुदिनमलं खिद्यते यानदृष्ट्वा ।
प्रान्तं प्राप्तं स्वजननिचयास्तेऽप्यहो ! सत्सरोवद्
न ध्यास्यन्ति व्यपगतशुचस्त्वामपि प्रेक्ष्य हंसाः ॥ ८३ ॥
निःसङ्गानां गुणफणभृतां यो मया श्रीगुरूणा-

---

७८ सुरूपामिति च पाठः । ८० यस्याः पुर्याः त्यागः एकमद्वितीयं सकल-मवलानां निःस्वानाम्, आ समन्ताद् मण्डनं सूते । किंलक्ष० त्यागः, अर्थिनां कल्पवृक्षः । ८२ हे तन्वि !

मेवं मुग्धे ! भवभयहरोऽस्त्राविपुण्योपदेशः ।
हारेणेव द्युतिततिभृताऽप्यत्र शश्वद् मनोऽन्त-
प्रेक्ष्योपान्तस्फुरिततडितं त्वां तमेव स्मरामि ॥ ८४ ॥
(युग्मम्)

जिग्ये कामः सुतनु ! स मया शीलमासाद्य यस्मात्
संज्ञाहीनौ रसकुरुवकावप्यहो ! स्त' सरागौ ।
नार्यां एकोऽभिलषति भृशं दर्शनं मण्डितायाः
वाञ्छत्यन्यो वदनमदिरां दोहदच्छद्मनाऽस्याः ॥ ८५ ॥

नीराग मे समजनि मनो ज्ञाततत्त्वस्वरूपं
तेनेदानीं न विषयरसो बाधते कुत्रचिन्माम् ।
पश्याम्येनामपि वनसमां चित्रशालां खल्वै-
र्यामध्यास्ते दिवसविगमे नीलकण्ठः सुहृद् वः ॥ ८६ ॥

यत्तारुण्ये सति वपुरहो ! विभ्रमं भूरि दत्ते
पुष्टं मुग्धे ! सरसमधुराहारयोगेण शश्वत् ।
अन्यादृक् स्यात् तदपि च गते यौवने देहभाजां
सूर्यापाये न खलु कमलं पुष्यति स्वामभिख्याम् ॥ ८७ ॥

मत्वाऽनित्यं जगदिति मनो मे विलग्नं जिनोक्ते
धर्मे शर्माभिलषति परं शाश्वतं शुद्धचित्ते ! ।
मुग्धे ! स्निग्धां रचयसि मुधा मामुदीक्ष्य स्वकीयां
खद्योतालीविलसितनिभां विद्युदुन्मेषदृष्टिम् ॥ ८८ ॥

नारी यस्मिन्नमृतसदृशी मे बभूवाद्य यावद्
रागग्रस्ते मनसि मदनव्यालविध्वस्तसंज्ञे ।
ध्वस्ते रागे गुरुभिरभवत् क्ष्वेडवत् साऽप्यनिष्टा
या तत्र स्याद् युवतिविषये सृष्टिराद्येव धातु. ॥ ८९ ॥

अज्ञानं मे सपदि गलित मोहमूर्च्छाऽप्यनेश-
ज्जातं चित्तं सुतनु ! मम तन्निर्विकारं क्षणेन ।
स्वस्रा मृत्योरिव हि जरसा ग्रस्यमानां तनुं स्वां

---

८४ त्वा प्रेक्ष्यापि मनोऽन्त शश्वन्निरन्तरमेवोपदेश स्मरामि अहम् । किंलक्ष० त्वां, द्युतिततिभृता हारेण उपान्तस्फुरिततडितामिव । ८७ शोभाम् । ९० -प्यनश्य-इत्यपि ।

मन्ये जातां तुहिनमथितां पद्मिनीं वाऽन्यरूपाम् ॥ ९० ॥

तस्मिन्नेवं वदति चतुरोवाच तस्या वयस्या
जातं किं ते सुभग ! हृदयं निर्दयं बाढमेतत् ? ।
पश्याऽस्यास्त्वं तव विरहतो वक्त्रमभ्रास्तदीप्ते-
रिन्दोर्दैन्यं त्वदनुसरणक्लिष्टकान्तेर्बिभर्त्ति ॥ ९१ ॥

एषाऽनैषीत् सुभग ! दिवसान् कल्पतुल्यान्नियन्तं
कालं बाला बहुलसलिलं लोचनाभ्यां स्रवन्ती ।
अस्थाद् दुस्था तव हि विरहे मामियं वार्त्तयन्ती
कच्चिद्भर्त्तुः स्मरसि रसिके ! त्वं हि तस्य प्रियेति ॥ ९२ ॥

मूर्च्छान्ते सा सुभग ! रुदती वारिता दीननादं
प्रातः सातं सखि ! वद कदाऽसौ समेतेत्यवग् माम् ।
लातुं वेलां तव सुललितं गीतमुद्गातुकामा
भूयो भूयः स्वयमपि कृतां मूर्च्छना विस्मरन्ती ॥ ९३ ॥

पृष्ट्वा पृष्ट्वा गणकनिचयं जीवितं धारयन्ती
नीत्वा नीत्वा कथमपि दिनान्यङ्गुलीभिर्लिखन्ती ।
गत्वा गत्वा पुनरपि पुनर्द्वारि तस्थौ च गेहे
प्रायेणैते रमणविरहेष्वङ्गनानां विनोदाः ॥ ९४ ॥

शृङ्गारं स्व सुभग ! विरहेऽङ्गारवत् संत्यजन्ती
दुःखेनाऽलं निजपरिजनं दुःखदिग्धं सृजन्ती ।
प्रेम्णा बद्धां निपुण ! भवता तां मुहुः संस्पृशन्ती
गण्डाभोगात् कठिनविषमामेकवेणीं करेण ॥ ९५ ॥

नीता रात्रिः क्षण इव पुरा या त्वयेद्धाऽपि सार्द्धं
क्रीडायोगैः सुरतजनितैश्चारुभोगोपभोगैः ।
निःश्वासौघैर्निजतनुगतं चन्दनं शोषयन्ती
तामेवोष्णैर्विरहजनितैरश्रुभिर्व्यापयन्ती ॥ ९६ ॥

दत्त्वा दुःखं मम किमु सुखं हा ! विधातस्त्वयाऽऽप्तं ?
जानात्यन्यो न हि परगतां वेदनां वाऽत्र कश्चित् ।

---

९१ चतुरानाम्नी तस्या वयस्या उवाच । अभ्रास्तदीप्तेरितीन्दोर्विशेषणम् ।
९२ कच्चिदिति कोमलामन्त्रणे ।

निन्दित्वाऽलं विविधवचनैर्दैवमेवं प्रमीला-
माकाङ्क्षन्ती नयनसलिलोत्पीडरुद्धावकाशाम् ॥ ९७ ॥
संमृज्याश्रुप्लुतमथ निजं दिक्षु चक्षुः क्षिपन्ती
क्षौमान्तेन स्वमनसि जगज्जानती शून्यमेतत् ।
स्मृत्वा स्मृत्वा तव गुणगणं भूमिपीठे लुठन्ती
साभ्रेऽह्नीव स्थलकमलिनी न प्रबुद्धा न सुप्ता ॥ ९८ ॥
आलोक्याऽस्यास्तव विरहजं चेष्टितं यन्न भिन्नं
तज्जानीमो वयमिति निजं वज्रसारं हृदेतत् ।
कारुण्यं तत्सदयहृदयाऽत्रोचितं ते विधातुं
प्रायः सर्वो भवति करुणावृत्तिरार्द्रान्तरात्मा ॥ ९९ ॥
अस्मद्वाक्यं यदि न हि भवान् मानयिष्यत्यदोऽपि
प्राणत्यागं तदियमचिरात् सा विधास्यत्यवश्यम् ।
भूयो भूयः किमिह बहुना जल्पितेनाऽत्र भावि
प्रत्यक्षं ते निखिलमचिराद् भ्रातरुक्तं मया यत् ॥ १०० ॥
वार्त्ताव्यग्रां तुदति न तथा त्वद्वियोगोऽह्नीमां
यद्वद्रात्रौ कृतबहुशुचं चन्द्ररोचिश्श्रितायाम् ।
पश्यत्वेनां स्वयमपि भवानद्य भूमीशयानां
तामुन्निद्रामवनिशयनासन्नवातायनस्थः ॥ १०१ ॥
विज्ञप्तिं मे सफलय कुरु स्वं मनः सुप्रसन्नं
सख्या साकं मम भज पुनर्देव ! भोगान् विचित्रान् ।
वामाक्ष्यस्यास्त्वयि सति मुहुः स्पन्दमेत्य प्रसन्ने
मीनक्षोभाच्चलकुवलयश्रीतुलामेष्यतीव ॥ १०२ ॥
जेष्यत्याऽऽस्यं प्रमुदितमलं मेघमुक्तस्य शश्वां
शोभामिन्दोर्विकसितरुचेश्चारुरोचिश्श्रितं स्राक्
प्राप्ते प्रीतिं भवति सुभगाऽऽनन्दितायाः किलाऽस्या
यास्यत्यूरुः सरसकदलीस्तम्भगौरश्चलत्वम् ॥ १०३
दुःखक्षामा न खलु सहते बाढमाश्लेषमेषा

---

९८ वस्त्राऽञ्चलेन । १०२ अस्या वामनेत्रम् । १०३ मनोज्ञकान्तिव्याप्तम् ।

मद्बाहुभ्यां सदय ! मनसीदं स्वकीये विचार्य ।
कार्षीदस्याः प्रथममालिने मा भवान् स्नेहवत्याः
सद्य. कण्ठच्युतभुजलताग्रन्थि गाढोपगूढम् ॥ १०४ ॥
त्वामायात शयनसदने वीक्ष्य लज्जाऽन्विताङ्गी
नो कुर्याच्चेत् तव सुहृदय ! स्वागतं सा सखी नः ।
स्नेहस्निग्धैर्मधुरवचनैराधिमुग्भिस्तदानीं
वक्तु धीरः स्तनितवचनैर्मानिनीं प्रक्रमेथाः ॥ १०५ ॥
किं काठिन्यं त्यजति न भवानागतोऽपि स्वगेहे
स्वीयां जायां न हि निजदृशा स्नेहतो वीक्षतेऽपि ? ।
प्रावृट्कालो रचयति मनांस्यध्वगानामयं द्राग्
मन्द्रस्निग्धैर्ध्वनिभिरबलावेणिमोक्षोत्सुकानि ॥ १०६ ॥
मान्या तेऽहं सुभग ! सतत वच्मि तेनैव वाढं
वाक्यं मे तत् परिणतिशुभं मानयेदं वदान्य ! ।
मत्तो ज्ञात्वा व्यतिकरममु लप्स्यते निर्वृतिं सा
कान्तोदन्तः सुहृदुपहृतः सगमात् किंचिदूनः ॥ १०७ ॥
स्वामिन् ! जानन्नपि नयविधिं प्रोक्तवानन्यदन्यत्
क्षेमप्रश्नं किमिति न भवानेकवार चकार ? ।
विश्वेऽप्यस्मिन् खलु सुखभृतामप्यहो ! दैववर्ज्ये
पूर्वाभाष्यं सुलभविपदां प्राणिनामेतदेव ॥ १०८ ॥
गेहस्याऽन्तर्व्रजति न भवान् भाषते नाऽपि पत्नीं
सौधेऽपि स्वे वसति परवद् नो भजत्युग्रभोगान् ।
लप्स्ये स्वर्गे सुखमिति वृथा चिन्तितैस्तीव्रकृच्छ्रै.
सकल्पैस्तैर्विशति विधिना वैरिणा रुद्धमार्ग' ॥ १०९ ॥
त्राता नस्त्व सुभग ! शरणं जीवितव्यं त्वमेव
त्व न. प्राणा हृदयमसि नस्त्वं पतिस्त्व गतिर्न' ।
ज्ञात्वाऽपीत्थं प्रिय ! परिहरन् नो न किं लज्जसे सा ?
त्वामुत्कण्ठातरलितपद मन्मुखेनेदमाह ॥ ११० ॥
श्रुत्वा साधुस्तदुदितमथोवाच कोशा स भूयो
धर्मं श्रीमज्जिननिगदितं चेद् भजेथास्त्वमार्ये ! ।

---

१०५ त्वामायान्तमित्यपि । १०६ स्राग् इत्यपि ।

चातुर्येणाऽखिलयुवतिषु क्ष्मावले तद्विशाले
हन्तैकस्य क्वचिदपि न तं सुभ्रु ! सादृश्यमस्ति ॥ १११ ॥
तुल्यं स्त्रैणं तृणमपि च मे शुद्धशीलप्रभावात्
प्रागासीना भवति भवती येषु येष्वासनेषु ।
नेहे ब्रह्मव्रतकृतरतिस्तन्वि ! तत्राऽऽसितुं तत्
पूर्वं स्पृष्टं यदि किल भवेदङ्गमेभिस्त्वदीयैः ॥ ११२ ॥
चातुर्मास्यं समजनि शुभे ! पूर्णमेतत्सुखेन
त्वद्गेहे मे समभवदहो ! शीलहानिर्न काचित् ।
यायां पादानथ निजगुरोर्वन्दितुं कर्मनाशे
क्रूरस्तस्मिन्नपि न सहते सगमं नौ कृतान्तः ॥ ११३ ॥
धर्मं तावद् भजतु भवती वीतरागप्रणीतं
दानं शीलं तप इह शुभो भाव एवंप्रकारम् ।
गन्तव्यं वै सुतनु ! मयका प्रावृषोऽह्नानि नीत्वा
दिक्प्रसक्तप्रविरलघनव्यस्तसूर्यातपानि ॥ ११४ ॥
ज्ञाते धर्मे जिननिगदिते तेऽपि नो भावि दुःखं
मुग्धे ! तस्मादिह परभवे लप्स्यसे त्वं च सौख्यम् ।
अस्मच्चेतो जिनमतगतं नाऽभजत् क्वापि दुःखं
गाढोष्माभिः कृतमशरणं त्वद्वियोगव्यथाभिः ॥ ११५ ॥
जैने धर्मे कुरु निजमतिं निश्चलां तन्वि ! नित्यं
शीलं धेहीहितसुखकरं देहि दानं गुणिभ्यः ।
पापव्यापव्यतिकरजुषां धर्मभाजां च पुंसां
नीचैर्गच्छत्युपरि च दशा चक्रनेमिक्रमेण ॥ ११६ ॥
शुद्धिं भद्रे ! रचय तपसा स्वस्य तेनात्मनस्त्वं
दृष्ट्वा क्लृप्तं मुनिभिरतुलं यद् वनस्थैस्त्रिशुद्ध्या ।
हर्षेणोच्चैर्दिवि दिविषदा पुष्पवृष्ट्या समं स्राग्
मुक्तास्थूलास्तरुकिशलयेष्वश्रुलेशाः पतन्ति ॥ ११७ ॥
कोशा प्रोचे प्रिय ! विगलिता साऽद्य मे भोगतृष्णा

---

१११ चण्डि ! इत्यपि । ११३ यास्ये इति च । तस्मिन् प्रसिद्धे कर्मनाशे क्रूरो नौ आवयोः कृतान्तः सिद्धान्तो न सहते । ११७ यच्च तस्थे त्रिशुद्ध्या इति पाठान्तरम् । अश्रुलेशा अश्रुबिन्दवः ।

वाक्यैरेभिस्तव हृदि निजे या मयेत्थं धृताऽभूत् ।
आवां भूयो विरहविगमे भोगभङ्गी विचित्रा
निर्वेक्ष्याव: परिणतशरच्चन्द्रिकासु क्षपासु ॥ ११८ ॥
स्वामिन् ! धर्माऽमृतरसमयं देहि दिव्यौषधं तद्
येनायं मे तुदति न मनो मन्मथाख्यो विकार: ।
त्वद्वाक्येनोज्झितविषयया यद्वशादद्य रात्रौ
दृष्ट: स्वप्नेऽकितव ! रमयन् कामपि त्व मयेति ॥११९॥
इत्युक्तोऽसौ चरणनतया कोशया भक्तिपूर्वं
तद्वृत्तेन प्रमुदितमना: सादरं साधुराज: ।
प्रादादस्यै भवभयहरं स्व नमस्कारमन्त्र
प्रत्युक्तं हि प्रणयिषु सतामीप्सितार्थक्रियैव ॥ १२० ॥
तामूचेऽसौ मनसि सततं मन्त्रमेनं स्मर त्व
नित्य भक्त्या त्रिभुवनगुरोर्जन्म सार्थ सृज स्वम् ।
शीलेनाऽलं विमलममले ! जैनधर्मं भजेथा
प्रात कुन्दप्रसवशिथिल जीवितं धारयेथा: ॥ १२१ ॥
धन्यमन्या मुनिवचनतोऽङ्गीचकाराऽखिलं तत्
प्रीति भेजे मनसि परमां साऽऽप्तसम्यक्त्वलाभा ।
दुष्टे द्वेषं गुरुनिगदिता यान्ति धर्मोपदेशा
इष्टे वस्तुन्युपचितरसा: प्रेमराशीभवन्ति ॥ १२२ ॥
भद्रे ! भद्रं भवतु सततं ते जिनेन्द्रप्रसादाद्
नन्तु पादानथ निजगुरोरेष यास्यामि शस्यान् ।
ध्यायन्त्यै श्रीजिनपरिवृढ शीलरत्नेन शश्वद्
मा भूदेव क्षणमपि च ते विद्युता विप्रयोग: ॥ १२३ ॥
नीत्वा मासानथ स चतुरस्तत्र शच्छीलशाली
गत्वा सूरीन् समयचतुरो भूरिभक्त्या ववन्दे ।
तस्थौ गेहे मनसि दधती सा सुख जैनधर्मं
केषा न स्यादभिमतफला प्रार्थना ह्युत्तमेषु ? ॥ १२४ ॥
यात्वा पार समयजलधे स्थूलभद्र स भेजे
सूरीशत्वं भुवि जनमनो रञ्जयामास कामम् ।

---

११९ स्वच्छप्रकृते ! । १२३ किल० शीलेन, विद्युता विशिष्टद्युतिना ।

हित्वा तत्त्वामृतनररसैः साऽपि चित्तं स्वमिद्धा-
निष्टान् भोगानविरतसुख भोजयामास शश्वत् ॥ १२५ ॥
कुर्वन्नुर्वीवलयमखिल जैनधर्माऽनुरक्त
व्यक्त चित्र विदधदतुल शीलशक्त्या त्रिलोक्याम् ।
भूमीपीठे स्मरहठहरो दीर्घकाल विहारं
चक्रे वक्रेतरमतिरसौ स्थूलभद्रो मुनीन्द्रः ॥ १२६ ॥
सच्चारित्र यतिपतिरसौ कर्मवल्लीलवित्र
दीर्घं कालं कलितविमलज्ञानदानः प्रपाल्य ।
भेजे स्वर्गं त्रिदशललनालोचनाब्जाऽर्कतुल्यो
नि शल्यान्तर्निरुपमसुख वीतनि.शेषदु खम् ॥ १२७ ॥
कोशाऽपि श्रीजिनमतरता शीलमाराध्य सम्यक्
पत्यु स्नेहादिव दिविपदां धाम सा स्वाग् जगाम ।
आपद् व्यापद्रहितमतुल तत्र सात विशेषा-
दत्राऽमुत्र प्रदिशति सुख प्राणिनां जैनधर्मः ॥ १२८ ॥
तारायन्ते ततमतिभृतोऽप्यन्यतीर्थ्या इदानी
विश्व विश्वे खलु यदमलज्ञानभानुप्रभायाम् ।
सोऽय श्रीमानवनिविदितो [illegible]ख्यसूरि-
र्जीयाद् नित्यं नृपतिम[illegible] सत्तपोगच्छनेता ॥ १२९ ॥
शिष्योऽमुष्याऽखिलबुधमु[illegible]क्षमुख्यस्य सूरे-
श्चारित्रादिर्धर[illegible] वलये सुन्दराख्याप्रसिद्ध ।
चक्रे काव्य सुललितमहो ! शीलदूताभिधानं
नन्द्यात् सार्ध जगति तदिदं स्थूलभद्रस्य कीर्त्या ॥ १३० ॥
द्रङ्गे रङ्गैरतिकलतरे स्तम्भतीर्थाऽभिधाने
वर्षे हर्षाज्जलधिभुजगाऽम्भोधिचन्द्रे प्रमाणे ।
चक्रे काव्य वरमिह मया स्तम्भनेशप्रसादात्
सद्भि शोध्य परहितपरैरस्तदोषैरसादात् ॥ १३१ ॥

इति श्री[illegible]पोगच्छनायकभट्टारकश्रीरत्नसिंहसूरिशिष्योपाध्यायश्रीचारित्रसुन्दरगणिविरचितं शीलदूताभिधानं समस्यामयं काव्यं समाप्तम् ।

[illegible] १३० –ऽमुष्योऽ– इति च ।

अद्यावधि मुद्रिता ग्रन्थाः

१. प्रमाणनयतत्त्वालोकालङ्कारः—जैनन्यायदर्शनस्यापूर्वोऽयं प्रवेशग्रन्थः, कर्ता चास्य श्रीवादिदेवसूरिः। मूल्यम् ०-८-०
२. हैमलिङ्गानुशासनम्—अवचूरिसहितम् । लिङ्गबोधकोऽयं मनोहरो ग्रन्थः । कर्ताऽस्य श्रीहेमचन्द्राचार्यः। ,, ०-५-०
३. सिद्धहेमशब्दानुशासनम्—लघुवृत्तिधातुपाठादिसहितम् । कर्ताऽस्य श्रीहेमचन्द्राचार्यः । ,, ३-०-०
४. गुर्वावली (द्वितीयावृत्तिः) श्रीमुनिसुन्दरसूरिविराचिता ०-४-०
५. रत्नाकरावतारिकायाः टिप्पणपञ्जिकासहितायाः परिच्छेदद्वयम्—प्रमाणनयतत्त्वालोकालङ्कारस्य व्याख्यानरूपं रत्नप्रभाचार्यविरचितम् । ,, १-०-०
६. सिद्धहेमशब्दानुशासनम्—मूलमात्रम् । ,, ०-५-०
७ स्तोत्रसंग्रहस्य प्रथमो भागः । (द्वितीयावृत्तिः) " ०—६—०
८. मुद्रितकुमुदचन्द्रप्रकरणम्-श्रीश्रावकयशश्चन्द्रकृतम् ,, ०-८-०
९ स्तोत्रसंग्रहस्य द्वितीयो भागः । (द्वितीयावृत्तिः) " १—०—०
१०. क्रियारत्नसमुच्चयः—गुणरत्नसूरिरचितः । ,, २-०-०
११. श्रीसिद्धहेमशब्दानुशासनसूत्रपाठस्याकारादिक्रमेण सूचीपत्रम् । ,, ०-४-०
१२. कविकल्पद्रुमः । कर्ता चास्य श्रीहर्षकुलगणिः । ,, ०-४-०
१३. सम्मतितर्काख्यप्रकरणस्य प्रथमो विभागः, श्रीसिद्धसेनदिवाकररचितः । श्रीराजगच्छीयाभयदेवसूरिरचितया तत्त्वबोधविधायिन्या व्याख्यया विभूषितः । ,, ३-०-०
१४. जगद्गुरुकाव्यम्-श्रीपद्मसागरगणिविरचितम् ,, ०-४-०
१५. श्रीशालिभद्रचरितम्—टिप्पणसहितं, श्रीधर्मकुमारसुधिया विरचितम् । अपूर्वोऽयं कथाग्रन्थः, (पत्राकारे) ,, १-४-०
१६. पर्वकथासंग्रहस्य प्रथमो विभागः, (पत्राकारे) ,, ०-४-०
१७. षड्दर्शनसमुच्चयः—श्रीराजशेखरसूरिविराचितः ,, ०-४-०
१८. शीलदूतम्—श्रीचारित्रसुन्दरगणिविनिर्मितम् । ,, ०-४-०
१९. निर्भयभीमव्यायोगः—श्रीरामचन्द्रसूरिविरचितः ,, ०-४-०

२०. श्रीशान्तिनाथमहाकाव्यम्—श्रीमुनिभद्रसूरिविरचितम् । ,, ३-०-०

२१. रत्नाकरावतारिका— श्रीरत्नप्रभाचार्यकृता— तृतीयपरिच्छेदादारभ्याऽष्टमपरिच्छेदपर्यन्ता । ,, १-८-०

२२. ,, आद्यपरिच्छेदद्वयस्य । ,, १-०-०

,, प्रथमाद्यष्टमान्तस्य संपूर्णस्य । ,, ३-०-०

उपदेशतरङ्गिणी, (पत्राकारे) ,, ३-०-०

न्यायार्थमञ्जूषा स्वोपज्ञलघुन्याससहिता । ,, ३-०-०

२३. गुरुगुणरत्नाकरकाव्यम्—अस्मिन् लालित्यमये खण्डकाव्ये तपागच्छाचार्यश्रीलक्ष्मीसागरसूरीणां चरित्रमैतिहासिकदृष्ट्या सरसमुपवर्णितम् । कर्ताऽस्य श्रीसोमचारित्रगणिः । ,, ०-८-०

२४. विजयप्रशस्तिमहाकाव्यम्, सटीकम्—अस्मिन् महाकाव्ये श्रीहीरविजयसूरि—श्रीविजयसेनसूरि—श्रीविजयदेवसूरीणां चरित्राणि सम्यग् निर्वर्णितानि । निर्माताऽस्य कविपुरन्दरः श्रीहेमविजयगणिः । मूल्यम्—५-०-०

२६. गद्यपाण्डवचरित्रम्—श्रीदेवविजयगणिगुम्फितम् । एतच्च व्याख्यातॄणां विद्यार्थिनां च बहूपयोगि । ,, ४-०-०

२९. मल्लिनाथचरित्रम्—श्रीविनयचन्द्रसूरिरचितम् । एतच्चातीवसरलम्, व्याख्यातॄणां मुनीनामुपयोगार्थं पत्राकारेणापि मुद्रितम् । ,, ३-०-०

३०. स्याद्वादमञ्जरी—श्रीमल्लिषेणसूरिविरचिता । जैनन्यायग्रन्थोऽयं जैनन्यायमध्यमपरीक्षायां समस्ति, (पत्राकारे) १-०-०

३२. पार्श्वनाथचरितम्—कालिकाचार्यसंतानीयभावदेवसूरिविरचितम्. (पत्राकारेऽपि) ३-०-०

प्राप्तिस्थानम्—

शा. हर्षचन्द्र—भूराभाई.

अंग्रेजीकोठी बनारस सिटी ।